

16 בדצמבר 2024

לכבוד
אלופה יפעת תומר ירושלמי
הפרקליטה הצבאית הראשית

שלום רב,

הנדון: תנאי כליאה בלתי חוקיים במחנה ענתות

אנו פונות אליך **בדחיפות** בשם האגודה לזכויות האזרח בישראל, המוקד להגנת הפרט, גישה, הוועד הציבורי נגד עינויים ורופאים לזכויות אדם,¹ בעקבות עדויות חמורות באשר לתנאי הכליאה הבלתי אנושיים במתקן הכליאה הצבאי ענתות, ובאשר להתעללות בעצורים והשפלתם. נפרט.

1. פנייה זו מתבססת על עדויות שגבו עורכות הדין נדיה דקה ונאדין אבו ערפה מהמוקד להגנת הפרט מעצורים המוחזקים במחנה ענתות. העדויות נגבו במחנה עופר, אליו הובאו העצורים לצורך פגישה עם עורכות דינם.
2. על פי העדויות, תנאי הכליאה בענתות דומים לאלו שהיו בשדה תימן בתחילת המלחמה. העצורים מוחזקים במכלאות, כ-50 עצורים בכל מכלאה. הם מחויבים לשבת על שמיכה דקה, אסור להם להיות בקשר עם עצורים אחרים, עיניהם מכוסות והם אזוקים כל הזמן.
3. מהעדויות עולה שגם בענתות מתקיימות פרקטיקות של השפלות ועינויים כשגרה. אלה כוללות איזוק מכאיב כל היום וכל הלילה, כיסוי עיניים במשך כל שעות היממה, מניעת שינה קולקטיבית, מניעת גישה לשירותים ומקלחת, איסור לשוחח משך ימים ארוכים, מעט מזון והעדר גישה לטיפול רפואי.
4. היחס אל הכלואים משפיל ומתעלל, והחיילים יורקים עליהם ומקללים אותם. עצור תיאר את ההתעללות בלילות: החיילים מעירים אותם אחרי שעת שינה אחת ומורים להם לעמוד לחצי שעה, ואז שוב ושוב ושוב. העצורים אינם ישנים באופן רציף ואינם ישנים יותר משלוש שעות בלילה. העצורים ישנים על מזרון דקיק אשר נלקח מהם במהלך היום. עצור אחד העיד שאין די שמיכות וכי קר בלילה. משאירים לעצורים שמיכה אחת עליה הם יושבים כל היום. אחד העצורים תאר את הישיבה כמכאיבה. העצורים אינם מורשים לצאת לטיול.
5. התנאים הסניטריים מחרידים. אין די נייר טואלט, אין די תאי שירותים, ועצורים נאלצים להמתין שעות לפני שיוכלו להתפנות. אין כמעט אפשרות להתקלח. עצורים, אשר מוחזקים מעל לחודש במעצר, העידו שהתקלחו פעם אחת בלבד, ואז זו גם היתה הפעם היחידה שהותר להם להחליף בגדים.

¹ הארגונים גישה, המוקד להגנת הפרט והוועד נגד עינויים הינם ארגונים שעיקר מימונם הוא מישויות מדיניות זרות. רשימת התורמים מפורטת באתר רשם העמותות ובאתרי האינטרנט של הארגונים.

6. העצורים סובלים מהעדר גישה לטיפול רפואי. אחד העצורים העיד כי הוא סובל משבר באף ומקשי נשימה, אשר אינם מטופלים, וכי לא טופל אף כשסבל מחום ומקשי בליעה. עצור אחר העיד כי הוא סובל מכאבי שיניים ומפריחה שאינם מטופלים, וכי הוא חושש לבקש תרופות ומשככי כאבים.
7. חוק כליאתם של לוחמים בלתי חוקיים, תשס"ב-2002 (להלן: **חוק הלב"חים**) מחייב את רשויות הכליאה להבטיח למי שמוחזק כ"לוחם בלתי חוקי" תנאים "הולמים שלא יהיה בהם כדי לפגוע בבריאותו ובכבודו" (סעיף 10(א) לחוק). תנאים אלה כוללים באופן מינימאלי, בין היתר, מיטה לישון עליה ומזרון, תנאי תברואה וניקיון, מקלחת, טיפול רפואי, בגדים, מוצרים לשמירה על ההגיינה האישית, אוורור ושטח מחיה מינימאלי.² תקנות כליאתם של לוחמים בלתי חוקיים (תנאי כליאה), תשס"ב-2002 עיגנו חלק מהזכויות במפורש והן מחייבות, בין היתר, כי עצורים יקבלו תנאים הגייניים הולמים ויזכו לסידורי שינה הולמים, אשר אין בהם כדי לסכן את בריאותו של הכלוא או לפגוע בכבודו (תקנה 7); וכן יבדקו על ידי רופא בסמוך להגעה למקום המעצר, אחת לחודש ובכל עת שיהא צורך בכך, ויקבלו טיפול רפואי כמתחייב ממצב בריאותם (תקנות 6(א) ו-6(ב)).
8. נזכיר, כי תכליתו של חוק הלב"חים להסדיר את כליאתם "בדרך העולה בקנה אחד עם מחויבויותיה של מדינת ישראל לפי הוראות המשפט הבין-לאומי ההומניטרי" (סעיף 1).
9. אמנת ג'נבה הרביעית מפרטת את החובות הנוגעות לטיפול בעצורים בסעיפים 79-135 לאמנה. בין השאר, קיימת חובה להבטיח, כי אדם יוחזק בתנאי מעצר ראויים וכי תנאי המעצר יבטיחו את ההגיינה והבריאות של העצורים, תוך הגנה מפני פגעי מזג אוויר. מקום המעצר צריך להיות מחומם ומואר למדי. מקומות הלינה יהיו מרווחים דיים ומאווררים היטב, ולעצורים יינתנו כלי מיטה מתאימים. לרשות העצורים יעמדו שירותים נקיים והגייניים, אשר יוחזקו תמיד במצב זה. יש לספק לעצורים כמות מספקת של מים וסבון לרחיצה יומית וכביסה, וליתן להם לצורך זה את המתקנים הדרושים. יש להבטיח מקלחות וליתן לעצורים את הזמן הדרוש לרחצה (סעיף 85). יש לספק לעצורים מזון יומי בכמות, איכות ומגוון מספקים כדי לשמור על בריאותם הטובה של העצורים ולמנוע התפתחות מחלות שמקורן בתזונה חסרה; יש לאפשר לעצורים להכין אוכל בכוחות עצמם; יש לספק מים מספיקים לשתייה (סעיף 89). יש לספק ביגוד להחלפה המתאים למזג האויר (סעיף 90). יש להבטיח גישה חופשית לרשויות הרפואיות (סעיף 91). יש להבטיח כי בקרה רפואית של העצורים תיערך לפחות אחת לחודש (סעיף 92). משטר המשמעת במתחם הכליאה צריך להתיישב עם העקרונות האנושיים; אין לפגוע בגופם או ברוחם של העצורים (סעיף 100).
10. ביום 18.9.2024 ניתן פסק דין בעתירה לסגירת מתקן הכליאה בשדה תימן (בג"ץ 4268/24 **האגודה לזכויות האזרח נ' שר הביטחון**) (להלן: **עניין שדה תימן**). בפסק הדין החריג, קבע בית המשפט את המובן מאליו – שעל המדינה לקיים את החוק:

"התקנות, אשר קובעות כללים מפורטים לעניין תנאי הכליאה, הן בגדר דין המחייב את המדינה בעת הפעלתה את המתקן. עמדתה של המדינה, הלכה למעשה, מותירה לה שיקול דעת אילו הוראות בדין חובה עליה

² ראי, לדוגמה, United Nations Office on Drugs and Crime, The United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (the Nelson Mandela Rules).

לקיים, אילו לא. ואולם, כידוע, 'פעולת הרשות המנהלית בתוככי דל"ת אמות סמכויותיה היא רכיב מרכזי בשמירה על שלטון החוק' ... חוקי הכנסת, והתקנות שמותקנות מכוחם, 'לא נכתבו למגרה' ... עמידה על תוקף ועל מילוי הוראות הדין – **במלואן** – היא חלק מהותי מתפקידו של בית משפט זה. והדברים נכונים גם במקרה דנן, ביחס לחובת המדינה לקיים את תקנות הכליאה במתקן. חובה זו היא פועל יוצא של חובתן הבסיסית של הרשויות המוסמכות לפעול לפי הדין הקיים. **ברי כי לא ניתן לקבל את הטענה שבאופן עקרוני ניתן להפעיל סמכויות במתקן כליאה באופן שסוטה מהוראותיו של חוק לוחמים בלתי חוקיים והתקנות שהוצאו מכוחו.**" (פסקה 23, כל ההדגשות במכתב הוספו)

11. דין ענתות כדין שדה תימן. אין בעניין זה משמעות לכך שמתקן ענתות ממוקם בגדה המערבית. מרגע שהוכרז על ידי שר הביטחון כמתקן כליאה מכוח חוק הלב"חים, הרי שהחזקת כלואים בו מותרת רק במסגרת הכללים וההוראות המנויים בחוק:

"אכן, הליך זה אינו מתאים לבחינת העבר, אך די לנו במה שהתברר, כמו גם בעמדת המדינה, כדי לומר: מה שהיה לא עוד יהיה. **הדרך היחידה להחזיק כלואים – במתקן 'שדה תימן' כמו גם בכל מתקן כליאה אחר – חייבת להיות הדרך שעליה מורה הדין.** חובה זו אינה תלויה ואינה יכולה להיות מושפעת מהרקע להחזקתם של כלואים במתקן. בעמידה על כך מדינת ישראל מחויבת קודם כל לעצמה – כמדינת חוק. השאלה שהתעוררה בפנינו יורדת לשורשו של עקרון החוקיות החולש על הפעלת סמכויות שלטוניות ומחייב פעולה במסגרת החוק והתקנות בלבד. זהו יסוד מוסד של עקרון החוקיות. בהקשר זה אין להפריד בין עיקר לטפל ואין להסתפק ב'עיקר התנאים' או ב'ליבת ההגנות.' " (עניין **שדה תימן**, פסק הדין של השופטת ברק-ארז)

12. לאור כל האמור לעיל, יש להעביר את הכלואים במחנה ענתות למתקני כליאה מוסדרים, שיאפשרו לספק לכלואים את התנאים המגיעים להם על פי הדין הישראלי ועל פי המשפט הבינלאומי.

13. בנוסף, נוכח האמור בעדויות, יש להורות על בדיקה מקיפה של התנהלות החיילים המשמשים סוהרים במתקן ענתות, ובראש ובראשונה לבחון את התנהלות מפקדי המתקן.

14. נבקש לקבל את התייחסותכם **עד ליום 26.12.2024**, על מנת שנוכל לשקול את המשך צעדינו.

העתק: היועצת המשפטית לממשלה, עו"ד גלי בהרב-מיארה